

کارت بدهی

(مطالعه تطبیقی در حقوق بانکی ایران و امریکا)

دکتر مریم جلالی

با دیباچه دکتر محمد مهدی الشریف



تقدیم به سقای آب و ادب ...

که قوام این قلم به قبول حضرت اوست

فهرست مطالب

دبیاچه به قلم دکتر محمد مهدی الشریف.....	۱۵
مقدمه.....	۱۷
فصل اول: مفاهیم بنیادین	۲۳
۱-۱- تجارت الکترونیکی.....	۲۳
۲-۱- بانکداری الکترونیکی	۲۵
۳-۱- انتقال وجه؛ عنصر اصلی بانکداری	۲۶
۱-۳-۱- تعریف انتقال وجه	۲۷
۲-۳-۱- دستور پرداخت؛ عنصر اصلی انتقال وجه	۲۸
۳-۳-۱- تمایز پرداخت بانکی از پرداخت حقوقی	۳۰
۴-۳-۱- انتقال الکترونیکی وجه	۳۱
۱-۴-۳-۱- انتقال الکترونیکی وجوه به صورت بین بانکی: (نظام پرداخت‌های کلان).....	۳۲
۲-۴-۳-۱- ابزار انتقال الکترونیکی وجوه بین بانک و مشتری (نظام پرداخت‌های خرد).....	۳۳
۱-۲-۴-۳-۱- پول الکترونیکی	۳۴
۲-۲-۴-۳-۱- کارت الکترونیکی	۳۶
۱-۲-۲-۴-۳-۱- کارت‌های بانکی و غیربانکی	۳۷
۲-۲-۲-۴-۳-۱- کارت‌های بین‌المللی و محلی	۳۸
۳-۲-۲-۴-۳-۱- کارت اعتباری و کارت بدهی	۳۸
۴-۱- ماهیت حقوقی سپرده‌های بانکی	۴۷
۱-۴-۱- سپرده قرض الحسنه جاری	۴۸

۶ □ کارت بدهی (مطالعه تطبیقی در حقوق بانکی ایران و آمریکا)

- ۱-۲-۴- سپرده قرض الحسنه پس انداز ۵۳
- ۱-۳-۴- سپرده سرمایه‌گذاری مدت دار ۵۵

فصل دوم: تبیین ویژگی‌ها و عملکرد کارت بدهی در قالب سامانه پرداخت الکترونیکی

- بانکی ۶۳
- ۱-۲- مشخصه‌های کارت بدهی ۶۳
- ۲-۲- تاریخچه کارت بدهی ۶۴
- ۳-۲- قابلیت‌های کارت بدهی ۶۷
- ۴-۲- انواع کارت بدهی ۶۷
- ۱-۲-۴- تقسیم بندی کارت بدهی بر اساس نحوه صدور ۶۸
- ۱-۴-۲-۱- کارت عمومی ۶۸
- ۲-۴-۲-۱- کارت‌های افراد مشترک المنافع ۶۹
- ۲-۴-۲-۳- کارت‌های صادره به صورت مشترک با مؤسسات و فروشگاه‌ها ۷۰
- ۲-۴-۲-۲- انواع کارت بدهی بر اساس نوع عملکرد ۷۰
- ۲-۴-۲-۱- کارت خودپرداز ۷۰
- ۲-۴-۲-۲- کارت خرید ۷۰
- ۲-۴-۲-۳- کارت دو منظوره ۷۱
- ۵-۲- سامانه پرداخت ۷۱
- ۱-۵-۲- عناصر سامانه پرداخت الکترونیکی بانکی ۷۲
- ۱-۵-۲-۱- اطراف سامانه پرداخت ۷۲
- ۱-۵-۲-۱-۱- بانک صادرکننده ۷۲
- ۱-۵-۲-۲-۱- دارنده کارت ۷۳
- ۱-۵-۲-۳-۱- پذیرنده کارت یا ذی نفع ۷۴
- ۱-۵-۲-۴-۱- بانک پذیرنده کارت یا بانک پرداخت کننده ۷۵
- ۱-۵-۲-۵-۱- کارگزار پایاپای (تهاتر) و تسویه ۷۵
- ۱-۵-۲-۲- ابزار پرداخت ۷۷
- ۱-۵-۲-۳- ابزار پذیرش یا نقطه دسترسی ۷۷

فهرست مطالب □ ۷

۷۸.....	۲-۵-۱-۴- ترتیبات نهادی و توافقنامه‌ها
۷۹.....	۲-۵-۲- دستور پرداخت
۷۹.....	۲-۵-۲-۱- اطراف دستور پرداخت:
۸۱.....	۲-۵-۲- انواع دستور پرداخت:
۸۱.....	۲-۵-۲-۱- مستقیم یا معکوس بودن
۸۱.....	۲-۵-۲-۱-۱- دستور پرداخت مستقیم
۸۳.....	۲-۵-۲-۲-۱- دستور پرداخت معکوس
۸۴.....	۲-۵-۲-۲- انواع دستور پرداخت از نظر شمار بانک های درگیر در انتقال وجه
۸۴.....	۲-۵-۲-۲-۱- فرآیند انتقال وجه باوجود یک بانک
۸۵.....	۲-۵-۲-۲-۲- فرآیند انتقال وجه باوجود دو بانک
۸۶.....	۲-۵-۲-۲-۳- انتقال وجه با درگیری همزمان سه بانک
۸۷.....	۲-۵-۲-۳- انواع دستور پرداخت از نظر مهلت اجرا
۸۸.....	۲-۵-۲-۳-۱- دستور پرداخت آنی
۸۸.....	۲-۵-۲-۳-۲- دستور پرداخت روز
۸۸.....	۲-۵-۲-۳-۳- دستور پرداخت با مهلت بیش از شش روز
۸۹.....	۲-۵-۲-۴- انواع دستور پرداخت از نظر وحدت یا تعدد انتقال
۸۹.....	۲-۵-۲-۴-۱- دستور پرداخت مستمر محدود
۸۹.....	۲-۵-۲-۴-۲- دستور پرداخت نامعین، مستمر و محدود
۸۹.....	۲-۵-۲-۴-۳- دستور پرداخت نامعین، مستمر و نامحدود
۹۰.....	۲-۵-۳- تهاتر و تسویه
۹۰.....	۲-۵-۳-۱- تهاتر
۹۱.....	۲-۵-۳-۱-۱- شتاب
۹۴.....	۲-۵-۳-۲-۱- سحاب
۹۴.....	۲-۵-۳-۱-۳- شاپرک (شبکه الکترونیکی پرداخت کارتی):
۹۹.....	۲-۵-۳-۲- تسویه حساب
۱۰۰.....	۲-۵-۴- ایفاء و پرداخت حقوقی؛ هدف سامانه پرداخت

۸ □ کارت بدهی (مطالعه تطبیقی در حقوق بانکی ایران و آمریکا)

- ۶۲- عملکرد کارت بدهی بر اساس نحوه استفاده در نظام بانکی ۱۰۳
- ۶۲-۱- عملکرد کارت بدهی در ابزارها و سامانه‌های بانک صادرکننده ۱۰۳
- ۶۲-۲- عملکرد کارت بدهی در ابزارها و سامانه‌های بانک ثالث ۱۰۶

فصل سوم: بررسی ماهیت حقوقی قرارداد صدور کارت بدهی و تحلیل تعهدات ناشی از آن

۱۰۹.....

- ۳-۱- تحلیل ماهیت قرارداد صدور و عملکرد کارت بدهی در قالب نهادهای خارجی، عقود معین یا ماده ۱۰ قانون مدنی؟ ۱۰۹
- ۳-۲- تشکیل قرارداد صدور کارت بدهی ۱۱۲
- ۳-۳- تعیین ماهیت قرارداد صدور کارت بدهی ۱۱۵
- ۳-۳-۱- انطباق با عقدحواله ۱۱۷
- ۳-۳-۲- انطباق با ضمانت تضامنی به نحو عرضی ۱۱۸
- ۳-۳-۳- انطباق با عقد اجاره خدمت ۱۱۹
- ۳-۳-۴- انطباق با عقد وکالت ۱۱۹
- ۳-۳-۵- انطباق با عقد نامعین (ماده ۱۰ قانون مدنی) ۱۲۰
- ۳-۴- تحلیل تعهدات قانونی و قراردادی ناشی از قرارداد صدور کارت بدهی ۱۲۴
- ۳-۴-۱- تعهدات بانک ۱۲۶
- ۳-۴-۱-۱- قبول دستور پرداخت مشتری ۱۲۶
- ۳-۴-۱-۱-۱- کیفیت اعلام قبولی از سوی بانک ۱۳۰
- ۳-۴-۱-۲- اجرای دستور پرداخت مشتری ۱۳۳
- ۳-۴-۱-۲-۱- دستور پرداخت درون بانکی ۱۳۵
- ۳-۴-۱-۲-۲- دستور پرداخت بین بانکی ۱۳۶
- ۳-۴-۱-۲-۳- تبیین تعهدات بانک در مرحله اجرای دستور پرداخت ۱۳۷
- ۳-۴-۱-۲-۳- تکلیف بانک در دستور پرداخت بین بانکی ۱۳۸
- ۳-۴-۱-۲-۳- تکالیف بانک در دستور پرداخت درون بانکی ۱۳۹
- ۳-۴-۱-۲-۳-۱- اجرای دستور پرداخت در تاریخ اجرا یا تاریخ مؤثر ۱۳۹
- ۳-۴-۱-۲-۳-۲- پرداخت وجه موضوع انتقال به ذی نفع ۱۴۱

فهرست مطالب □ ۹

- ۱۴۲ ۳-۱-۴-۳ عدم لغو و یا برگشت پذیری دستور پرداخت
- ۱۴۶ ۴-۱-۴-۳ غیر فعال نمودن کارت و ابطال دستور پرداخت
- ۱۴۷ ۵-۱-۴-۳ تضمین باز پرداخت وجه
- ۱۴۹ ۶-۱-۴-۳ رعایت حقوق مصرف کننده
- ۱۵۲ ۱-۶-۱-۴-۳ احراز مجاز بودن دستور پرداخت
- ۱۵۴ ۲-۶-۱-۴-۳ استفاده از رویه ایمن یا رویه امنیتی
- ۱۵۶ ۳-۶-۱-۴-۳ حفاظت از اطلاعات مشتریان
- ۱۵۷ ۴-۶-۱-۴-۳ اطلاع رسانی به مشتریان
- ۱۵۹ ۲-۴-۳ تعهدات مشتری (دارنده) در مقابل بانک صادرکننده
- ۱۶۰ ۱-۲-۴-۳ ارائه اطلاعات صحیح برای صدور کارت
- ۱۶۰ ۲-۲-۴-۳ تعهد به نگهداری از جسم کارت و رمز آن
- ۱۶۴ ۳-۲-۴-۳ تنظیم کامل و صحیح دستور پرداخت
- ۱۶۵ ۴-۲-۴-۳ تعهد به پرداخت کارمزد ارائه خدمات بانکی الکترونیکی
- ۱۶۷ ۳-۴-۳ تعهدات پذیرنده کارت بدهی

فصل چهارم: ماهیت حقوقی، آثار و احکام انتقال الکترونیکی وجوه یا پرداخت الکترونیکی از

- طریق کارت بدهی ۱۷۱
- ۱-۴-۱-۱ قلمرو دستور پرداخت و برداشت ۱۷۱
- ۱-۴-۱-۱ محدوده دستور پرداخت ۱۷۱
- ۲-۱-۴-۱ یکسان بودن انتقال دهنده و انتقال گیرنده ۱۷۱
- ۳-۱-۴-۱ صرف صدور دستور پرداخت فاقد ماهیت حقوقی است. ۱۷۲
- ۴-۱-۴-۱ بسته به مفاد و محتوای هر دستور پرداخت، ماهیت آن متفاوت خواهد بود. ۱۷۳
- ۵-۱-۴-۱ کیفیت احراز قصد طرفین ۱۷۳
- ۶-۱-۴-۱ کیفیت ابراز ایجاب ۱۷۴
- ۷-۱-۴-۱ کیفیت ابراز قبول ۱۷۵
- ۸-۱-۴-۱ تفاوت‌های میان «پرداخت بانکی» و «پرداخت حقوقی» ۱۷۵

۱۰ □ کارت بدهی (مطالعه تطبیقی در حقوق بانکی ایران و آمریکا)

- ۹-۱-۴- بررسی روابط چندگانه اطراف کارت بدهی ۱۷۷
- ۲-۴- ماهیت حقوقی برداشت وجه نقد از حساب به وسیله کارت بدهی ۱۷۸
- ۱-۲-۴- برداشت وجه نقد از حساب، در داخل کشور ۱۷۸
- ۱-۱-۲-۴- برداشت وجه نقد از نقطه دسترسی بانک صادرکننده ۱۷۹
- ۲-۱-۲-۴- برداشت وجه نقد از نقطه دسترسی بانک ثالث ۱۸۰
- ۲-۲-۴- برداشت وجه نقد از حساب، در خارج از کشور ۱۸۱
- ۱-۲-۲-۴- برداشت وجه نقد از نقطه دسترسی بانک صادرکننده ۱۸۱
- ۲-۲-۲-۴- برداشت وجه نقد از نقطه دسترسی بانک ثالث ۱۸۲
- ۳-۴- ماهیت حقوقی صور مختلف دستور پرداخت (دستور پرداخت قبول شده یا اجرا شده) ۱۸۳
- ۱-۳-۴- انتقال وجه از کارت به حساب دیگر دارنده ۱۸۳
- ۱-۱-۳-۴- انتقال وجه از کارت به حساب دیگر دارنده در بانک صادرکننده کارت ۱۸۴
- ۱-۱-۱-۳-۴- انتقال وجه از حساب جاری یا پس انداز به حساب جاری یا پس انداز دیگر شخص دارنده ۱۸۴
- ۲-۱-۱-۳-۴- انتقال وجه از حساب جاری یا پس انداز به حساب سرمایه گذاری کوتاه مدت شخص دارنده ۱۸۵
- ۳-۱-۱-۳-۴- انتقال وجه از حساب سرمایه گذاری کوتاه مدت به حساب جاری یا پس انداز دیگر شخص دارنده ۱۸۵
- ۴-۱-۱-۳-۴- انتقال وجه از حساب سرمایه گذاری کوتاه مدت به حساب سرمایه گذاری کوتاه مدت دیگر شخص دارنده ۱۸۵
- ۲-۱-۳-۴- انتقال وجه از کارت به حساب دیگر دارنده در بانک ثالث ۱۸۶
- ۱-۲-۱-۳-۴- انتقال وجه از حساب جاری یا پس انداز دارنده کارت به حساب جاری یا پس انداز دیگر وی ۱۸۶
- ۲-۲-۱-۳-۴- انتقال وجه از حساب سرمایه گذاری کوتاه مدت دارنده کارت به حساب جاری یا پس انداز وی ۱۸۹

فهرست مطالب □ ۱۱

۳-۲-۱-۳-۴- انتقال وجه از حساب سرمایه‌گذاری کوتاه مدت دارنده کارت به حساب سرمایه‌گذاری دیگر وی در بانک ثالث	۱۹۰
۲-۳-۴- انتقال وجه از کارت به حساب شخص ثالث	۱۹۰
۱-۲-۳-۴- انتقال وجه از کارت به حساب شخص ثالث در بانک صادرکننده کارت	۱۹۱
۱-۱-۲-۳-۴- انتقال وجه از حساب جاری و پس انداز به حساب جاری و پس انداز شخص ثالث	۱۹۱
۲-۱-۲-۳-۴- انتقال وجه از حساب جاری و پس انداز به حساب سرمایه‌گذاری شخص ثالث	۱۹۵
۳-۱-۲-۳-۴- انتقال وجه از حساب سرمایه‌گذاری به حساب جاری و پس انداز شخص ثالث	۱۹۵
۴-۱-۲-۳-۴- انتقال وجه از حساب سرمایه‌گذاری به حساب سرمایه‌گذاری شخص ثالث	۱۹۶
۲-۲-۳-۴- انتقال وجه از کارت به حساب شخص ثالث در بانک ثالث	۱۹۷
۱-۲-۲-۳-۴- انتقال وجه از حساب جاری و پس انداز به حساب جاری و پس انداز شخص ثالث	۱۹۸
۲-۲-۲-۳-۴- انتقال وجه از حساب جاری و پس انداز به حساب سرمایه‌گذاری شخص ثالث	۲۰۰
۳-۲-۲-۳-۴- انتقال وجه از حساب سرمایه‌گذاری به حساب جاری و پس انداز شخص ثالث	۲۰۱
۴-۲-۲-۳-۴- انتقال وجه از حساب سرمایه‌گذاری به حساب سرمایه‌گذاری شخص ثالث	۲۰۱
۴-۴- زمان ایفاء تعهد	۲۰۲
۱-۴-۴- زمان ایفاء تعهد دارنده کارت در مقابل ذی‌نفع انتقال	۲۰۲
۲-۴-۴- زمان ایفاء تعهد بانک و اتمام فرآیند انتقال	۲۰۵
۱-۲-۴-۴- زمان ایفاء تعهد در انتقال وجه درون بانکی مبتنی بر کارت بدهی	۲۰۷
۲-۲-۴-۴- زمان ایفاء تعهد در انتقال وجه بین بانکی مبتنی بر کارت بدهی	۲۰۷

۱۲ □ کارت بدهی (مطالعه تطبیقی در حقوق بانکی ایران و آمریکا)

- ۴-۵- اشتباه و خطا در پرداخت‌های مبتنی بر کارت بدهی ۲۱۰
- ۴-۵-۱- تعریف مفاهیم اشتباه انسانی و خطای فنی ۲۱۱
- ۴-۵-۲- اشتباه دارنده کارت در صدور دستور پرداخت ۲۱۳
- ۴-۵-۳- اشتباه و خطای بانک در اجرای دستور پرداخت ۲۱۵
- ۴-۵-۳-۱- اشتباه و خطای بانک در اجرای دستور پرداخت در حقوق آمریکا ۲۱۵
- ۴-۵-۳-۲- اشتباه و خطای بانک در اجرای دستور پرداخت در حقوق ایران ۲۱۹
- ۴-۵-۴- همزمانی اشتباه دارنده کارت با خطا یا اشتباه بانک ۲۲۵
- ۴-۶- انتقال غیر مجاز وجه از حساب دارنده کارت بدهی و آثار مترتب بر آن ۲۲۶
- ۴-۷- استفاده از موجودی غیر قانونی کارت بدهی ۲۳۱
- ۴-۸- تأثیر فوت یا ورشکستگی دارنده کارت بر انتقال یا پرداخت الکترونیکی وجه ۲۳۵
- ۴-۸-۱- پرداخت‌های بعد از فوت دارنده کارت ۲۳۶
- ۴-۸-۱-۱- از باب ایفا دین و انجام تعهد متوفی است ۲۳۷
- ۴-۸-۱-۲- از باب ایفا دین و یا انجام تعهد متوفی نیست ۲۳۸
- ۴-۸-۲- پرداخت‌های بعد از توقف و ورشکستگی دارنده کارت ۲۳۸
- ۴-۹- تأثیر ورشکستگی بانک بر انتقال یا پرداخت الکترونیکی وجه مبتنی بر دستور دارنده کارت ۲۴۰
- برآیند نوشتار ۲۴۳
- ارائه راهکارها: ۲۴۶
- دستورالعمل صدور دستور پرداخت و انتقال وجوه مصوب: ۱۳۸۵/۸/۳۰ ۲۴۷
- فهرست منابع و مآخذ ۲۶۰

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱-۲-۱- دستور پرداخت مستقیم..... ۸۲
- شکل ۲-۲-۲- دستور پرداخت معکوس ۸۴
- شکل ۲-۳-۳- فرآیند انتقال وجه درون بانکی ۸۵
- شکل ۲-۴-۴- انتقال اعتبار بین بانکی ۸۵
- شکل ۲-۵-۵- انتقال بدهکار بین بانکی ۸۶
- شکل ۲-۶-۶- انتقال اعتبار با وجود بانک واسط ۸۷
- شکل ۲-۷-۷- نمودار عملیاتی شتاب ۹۳
- شکل ۲-۸-۸- نمای کلی شتاب ۹۳
- شکل ۲-۹-۹- جایگاه شاپرک در سامانه شتاب ۹۶
- شکل ۲-۱۰-۱۰- جایگاه شاپرک در شبکه پرداخت در ایران ۹۸
- شکل ۲-۱۱-۱۱- عملکرد کارت بدهی در ابزارها و سامانه‌های بانک صادرکننده ۱۰۴
- شکل ۲-۱۲-۱۲- عملکرد کارت بدهی در خصوص انتقال وجه بین بانکی در سامانه بانک صادرکننده ۱۰۶
- شکل ۲-۱۳-۱۳- درخواست برداشت وجه از پایانه بانک ثالث ۱۰۸
- شکل ۲-۱۴-۱۴- انتقال وجه از طریق ابزار و سامانه پذیرنده بانک ذی نفع ۱۰۸
- شکل ۲-۱۵-۱۵- انتقال وجه از طریق ابزار و سامانه پذیرنده بانک ثالث ۱۰۸